ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко Л.В., Тутельян В.А. Вопросы организации системы контроля за загрязнением пищевых продуктов микотоксинами./ Вопросы питания.-1982 - N5.- С. 16-23.
2. Кравченко Л.В. Микотоксины в пищевых продуктах / Вопросы питания,- 1978. - N2. - С.3-12.
3. Тутельян В.А., Кравченко Л.В. Микотоксины (Медицинские и биологические аспекты).-М.:Медицина, 1985.-320 с.
4. Малінін О., Шуляк В., Волощенко В. Санітарно-токсикологічна оцінка якості кормів // Вет. мед. України.- 1998,- №11-12,-С.47-48.
5. Бусол В.О., Мандигра М.С., Бялецький С.А., Наголюк В.О., Лисиця А.В. Можливості вокористання масспектрометричного методу досліджень у ветеринарній медицині. / Матеріали науково-практичної конференції «Неінфекційна патологія тварин» (м.Біла Церква, червень 1995 р.).- Б.-Ц.:, 1995.-С.31-32.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Михальчук Н.О.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут» імені академіка Степана Дем ’янчука

Проблеми психології та лінгвокультурології завжди були і залишаються вельми актуальними,особливо коли йдеться про викладання іноземних мов у вищій школі.- Становлення нових соціально-економічних та політичних відносин в українському суспільстві зумовили необхідність перегляду вимог до організації та реалізації навчально-виховного процесу в вузі.Сучасна національна школа покликана сприяти відтворенню і подальшому зростанню інтелектуального, духовного потенціалу народу,готувати студентів до життя і праці в гуманному демократичному суспільстві.

Останнім часом викладачі іноземних мов намагаються застосовувати нові,нестандартні методи та форми роботи на заняттях,особливу увагу приділяти організації мовленнєвої діяльності студентів. Але,на жаль,проблеми культурології нерідко залишаються поза увагою в комунікативному процесі на заняттях,що призводить не лише до звуження світогляда студентів,але і до зневілювання психологічних та лінгвокультурологічних аспектів викладання іноземних мов в майбутній професійній діяльності. Так,вирішення даної проблеми ми вбачаємо в організації діалогічного спілкування студентів на заняттях іноземних мов із врахуванням психологічних та лінгвокультурологічних аспектів процесу викладання.

Найчастіше діалог визначають як розмову між двома чи декількома людьми . Дослідники найбільш часто звертають свою увагу на мовленнєві характеристики цього процесу та протиставляють діалог іншій формі мовлення - монологу. Такий підхід, зокрема, є характерним для лінгвістичних досліджень діалогу. Ще в 1923 році Л.П.Якубинський дав класифікацію зовнішніх обставин, що визначають різні форми мовних висловлювань, і особливу увагу приділив діалогічному та монологічному мовленню. Дослідник доводить, що діалогічна форма мовлення в більшості випадків має зв’язок із спілкуванням, що, з одного боку, характеризується безпосереднім слуховим та зоровим сприйняттям людьми один одного, а, з іншого боку, передбачає швидку зміну дій та реакцій особистостей, що спілкуються. Монологічна форма мовлення пов’язана з однобічним спілкуванням, що передбачає довготривалий вплив одного з учасників спілкування на іншого (чи інших). Але, характеризуючи діалог як специфічне явище мовлення, Л.П.Якубинський підкреслює взаємозв’язок діалогу та монологу. Так, на його думку, діалог та монолог пов’язані між собою деякими формами мовлення, серед яких виділяють бесіду, що відрізняється від звичайної розмови більш повільним темпом обміну висловлюваннями, більш поширеними в будові, краще обміркованими, а також «монологічний діалог», коли людина в процесі своєї розповіді цитує інших людей [14].

Наявність взаємопереходів між діалогом та монологом помітили і інші лінгвісти . Зокрема, О.О.Земська [9] вважає, що в розмовному мовленні існують не тільки «чистий діалог», «чистий монолог», але й діалог з монологічним мовленням та навпаки.

Д.Х.Бараннік [3] підкреслює ряд ознак, завдяки яким діалог та монолог розрізняються як стильові типи літературного мовлення. На думку цього автора, основною функцією діалогу є спілкування, а монолог виконує тільки інформативну функцію.

Останнім часом посилився інтерес психологів та культурологів до проблеми діалогу, що пов'язано з загальним підвищенням уваги суспільства до проблеми спілкування. Якщо в лінгвістичних та дидактичних дослідженнях вивчається тільки мовний аспект діалогу та він протиставляється монологу, то в психологічних працях досліджуються різні сторони діалогічної форми мовлення, зокрема особливості взаємодії партнерів в спільній діяльності. О.О. Леонтьев вважає, що діалогічне мовлення реактивне за своїм характером та ситуативне, що діалог завжди погано організований, в ньому немає певних шаблонів [12].

О.Р.Лурія характеризує діалогічне мовлення як психологічний процес. Він підкреслює деякі особливості діалогу: основним у діалогічному мовленні є мовна дія одного з партнерів по спілкуванню, із якої, а не із внутрішнього замислу, походить відповідь іншого учасника спілкування (а в монологічному мовленні основним етапом завжди є внутрішнє мовлення, завдяки якому формується розгорнуте висловлювання); діалогічне мовлення має реактивний характер, а монологічне мовлення - активний; діалогічне мовлення ситуативне, тобто пов'язане з середовищем, в якому відбувається спілкування [13].

Г.М.Кучинський [11:12] формулює ряд вимог, у відповідності до яких має будуватися психологічне дослідження діалогу: «.. .основна увага повинна приділятись процесу суб'єкт-суб'єктної взаємодії; .. .найбільший інтерес становить вивчення мовленнєвої форми діалогу, тобто саме в характеристиках єдиного тексту, що виникає в процесі діалогу, повинен розглядатися процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії; ... таке дослідження повинно орієнтуватися на виявлення міжособистісних відношень співбесідників, що розвиваються в процесі діалогу...». Г.М.Кучинський визначає діалог «не просто як взаємодію суб'єктів за допомогою мовлення, а взаємодію різних смислових позицій, що вони розвивають»[11:12]. Це передбачає різницю між зовнішнім діалогом (різні думки висловлюються двома суб'єктами) та внутрішнім (різні точки зору належать одній особі).

Вивчення Діалогу як взаємодії різних смислових позицій пов'язане з філософськими та культурологічними ідеями. Новий «обраЗ» діалогу з'являється в роботах Мартіна Бубера, М.М.Бахтіна, Ганса Ґадамера, В.С.Біблера та інших.

В основу своєї концепції «логіки діалогу» В.С. Біблер поклав, зокрема, такі вислови: І.Канта - «Мислити - це означає говорити з самим собою... тобто внутрішньо (через репродуктивну уяву) чути самого себе», - та Л.С.Виготського. - «Справжнє своє буття мова знаходить лише в діалозі... Слово вмирає у внутрішньому мовленні, породжуючи думку.» У внутрішньому діалозі, за В.С.Біблером, здійснюється кругообіг текстів, їх поліфонія, контрапункт, а не просто існування. Цей постійний розвиток перебудовує всю «діалогіку» в цілому, де формується новий діалог, нові «діючі обличчя» внутрішньої суперечки. Кожна людина тією мірою, якою вона творчо мислить, здійснює своє мислення у внутрішньому, мисленному діалозі з самим собою, причому цей діалог може являти собою зіткнення радикально різних логік мислення.

В.С.Біблер, враховуючи досвід філософів XIX століття, підходить до вивчення діалогу з дещо по-новому, за першооснову взявши саме «дію на самого себе», яку проігнорувала філософія XIX століття. Для доказу, вважає В.С.Біблер, необхідні дві особи. Тому мислитель уявляє собі свого Двійника: він сам собі висловлює протиріччя, сам їх усуває - і тільки тоді думка вважається доведеною. Тому там, де є тільки монологіка, там немає можливостей для логіки взагалі та для логіки творчості зокрема. Тому для того, щоб зрозуміти логіку реального, «живого» мислення (діалогіку, творчу логіку), необхідно відповісти на два запитання:

1. Що необхідно зробити для того, щоб логічно відтворити «Ти» в «іншому Я» мого власного мислення (але відтворити не в якості Двійника, а як Співрозмовника)?

2. Як можна відтворити «досвід», «буття» в умогляді?

Відповідаючи на ці два запитання, В.С.Біблер підійшов до ідеї «багатомісного» суб'єкта творчого мислення, до необхідності логічно показати структуру та форму руху теоретичної думки, логіку «замикання на собі» творця цієї думки, логіку спілкування з самим собою, «логіку» його підготовленості до творчості.

Дуже давно існувала традиція розуміти творчий інтелект людини, якщо говорити мовою Кантора, як «логічну множинність» здібностей. Вже в елліністичній, а потім і в середньовічній філософії розглядалися, зокрема, такі пізнавальні здібності, як «розсудок» - здібність послідовно-вести дедуктивну та індуктивну лінію роздумів, «інтуїція» - як здібність внутрішнього синтезу, бачення «очами розуму». Тому в діалогах Миколая Кузанського монологічність та контроль за думкою свідомо віддаються в руки розсудку [6]. Якщо в діалогах Миколая Кузанського глибоко аналізується Розум людини, а філософські роздуми В.С.БІблера дозволяють зрозуміти логіку реального, «живого» мислення, то ієрусалимський філософ Мартін Бубер розробляє уявлення про «зустріч», «діалог» «Я» і «Ти» як абсолютно рівноцінних суб'єктів. Центральна ідея філософії М.Бубера - буття як діалог між Богом та людиною, людиною та світом. Філософ робить висновок, спираючись на існуючу біблійну традицію: життя людини проходить в діалозі з іншими людьми, подібними йому. Цей діалог - творчий, «рятівний», якщо він здійснюється згідно із заповідями про мораль та любов. Саме в такому діалозі виявляється і життєвість самого Бога [8]. У праці «Я і Ти» М.Бубер піднімає проблему людських відносин. Людина, на думку Бубера, нічого не може сказати про себе, поки не співвіднесе себе з «Іншим». Відкриття Бубера - ідея абсолютної рівноцінності «Я» і «Ти». До цієї думки підійшли В.Гьоте та М.Бахтін, але М.Бубер розробив уявлення про «зустріч», «діалог» більш докладно.

Діалог, як вважає М.М.Бахтін, передбачає наявність в людині, в культурі ціннісно-смислового архітектонічного центру, навколо якого розташовано багато мовленнєвих і не висловлених в слові, емоційно звучних чи «підтекстово» виникаючих інтонаційних тональностей; їх взаємодія відбувається при зустрічі різних свідомостей та ціннісних структур людини і культури. Діалог - це завжди погодження - непогодження, розуміння - нерозуміння, «говоріння» - «неговоріння». Діалог передбачає повернення на своє місце, в свою ціннісну систему, яка має здібність збагачувати іншу систему (пізнання), допомогти їй (етичний вчинок), побачити цілісно, завершено, з позиції ззовні (естетичне відношення) [4,5]. Зрозуміти світ, вважає М.Бахтін, можна тільки як подію співіснування «Я» та «Іншого», - і тоді є можливою ціннісна позиція ззовні від мене як естетична умова. Світ для філософа наповнений голосами, сторонніми словами, емоційними інтонаціями, мовчанням, яке розмовляє, тим, що усвідомлюється та не усвідомлюється. Це діалогічний світ культури та людини в ньому - ціннісно значущої незалежно від соціального статусу, інтелектуального розвитку. Спираючись на відкриття Достоєвського, М.Бахтін показує, що людське «Я» в кожний даний момент не співпадає з самим собою; діалог відбувається між зонами завершення та незавершення, відкритого для обміну думками. Але людина діалогізує не тільки з собою: «Я» існує завдяки «Іншої» людини, її очима, вухами, оцінками. Від іншого, як вважає Бахтін, людина отримує ім'я, інтонацію, емоційно-ціннісну тональність: «Свідомість людини пробуджується укутаною свідомістю іншого» [5:318]. Але «Я» не «розчиняється» в іншій людині, не просто з'єднується з нею на рівні почуттів: між суб'єктами повинен існувати міжсуб'єктний простір чи відносна відстань. Жити - це не значить персоніфікувати себе, чи, навпаки, розчинятися в колективі: «Жити - значить брати участь у діалозі - запитувати, прислуховуватися, відповідати, погоджуватися і т.д. В цьому діалозі людина бере участь вся та всім життям: очима, губами, руками, душею, духом, усім тілом, вчинками. Вона вміщує себе в слово, і це слово входить в діалогічну матерію людського життя, в світовий симпозіум» [5:318]. Таким чином людина пізнає і себе, персоніфікується.

Центральна естетико-психологічна ідея М.М.Бахтіна [4,5] - це, насамперед, позиція «позазнаходжуваності» по відношенню до предмета художнього зображення, що включає в себе «досвід вживання», внутрішнього злиття з предметом і, в той же час, дозволяє охопити його в цілому «зі свого місця в бутті» та «одягнути» в «зовнішню значущу плоть» - виразну художню форму, що розкриває свою внутрішню сутність кожним власним моментом існування. В своїй філософії вчинку Бахтін розвиває думку, що світ культури, який належить конкретній живій людині як «готове» абстрактно-смислове ціле, існує так, «якби мене не було» , сам по собі не включає для людини «повинності» мислити та діяти у відповідності до цих загальнозначущих цінностей наукового, естетичного, соціального плану. Відповідно до цих цінностей, необхідно, щоб людина сама відчула та сприйняла акт «вільного та відповідального віднесення» до тих чи інших галузей культури - до «свого єдиного життя». Тоді теоретично значущі цінності культури, здається, спалахують від «свічки» індивідуальної та неповторної людської сутності, «культурне відтворюється в живому» [4:108] та людина «зі свого місця в бутті» вносить щось нове і в культуру. Таким чином, пояснюється центральне завдання психології творчості: досягнути того, щоб творче Я людини мало змогу впізнати в тих чи інших галузях культури самого себе та своє можливе майбутнє, і мало бажання прилучити їх до свого власного життя. Тоді і конкретні психолого-педагогічні технології, створені на основі ідей Л .С.Виготського, М.М.Бахтіна, В.С.Біблера, будуть застосовуватися в повну силу як головний засіб актуалізації творчих можливостей людини.

Психологічний розвиток філософських ідей щодо сутності та особливостей діалогу відбувається в межах розвитку психологічних концепцій. Розглядаючи буття як діалог між Богом та людиною, людиною та світом, Мартін Бубер підійшов до протиставлення суб'єкт-суб'єктних (Я-Ти) та суб'єкт-об'єктних (Я - Воно) відносин. Світ для людини - подвійний, стверджує М.Бубер. Це визначається подвійністю усіх його позицій. Це виявляється вже в основній парі Я-Ти. «Хто промовляє Ти, не має нічого як об'єкт» [8]. Ти - безмежне. Це - цілий світ, але він поєднаний з Я. Інша пара - Я-Воно. Людина пізнає світ; вона знайомиться з речами та предметами, що оточують нас, вивчає їх структуру та отримує знання. Так, Я пізнаю Щось. Але там, де є Щось, існує і інше Щось. Кожне Воно, на думку Бубера, має зв'язок з іншими Воно. Світ речей дозволяє вивчати себе, але він не реагує на людські дії та вчинки. Традиція філософського пізнання (Я-Воно) протиставляється іншій - діалогічній. Цей діалог Бубер, в свою чергу, протиставляє монологізму, і для того, щоб подолати його, філософ звертається до більш давніх, біблійних витоків. Бубер називає три найважливіші сфери, в яких реалізується зв'язок між Я та Ти.

Перша сфера - життя з природою (відношення немовленнєві). Друга сфера, найбільш важлива для розвитку психологічних концепцій, - це життя з людьми. Відношення приймають мовленнєву форму, ми можемо давати та приймати Ти. Третя сфера - духовне життя. Відношення розкривають себе без мовлення, але породжують мову. Ми не можемо чути ніякого «Ти», але відчуваємо заклик, і ми відповідаємо, думаючи, діючи, відтворюючи образи. Всією своєю сутністю ми говоримо основне слово - Ти, але не маємо сил промовити його.

Діалогічний принцип Бубера більш детально аналізується філософом в його іншій праці - «Проблема людини». Бубер критикує монологічне існування людини (за Гайдеґером), не погоджується ні з індивідуалізмом, ні з колективізмом як з підходами пізнання людини. Індивідуалізм бачить людину лише в її співвіднесенні з самою собою, колективізм взагалі не бачить людини, а тільки «суспільство». В індивідуалізмі обличчя людини викривлено, а в колективізмі воно зачинено. Бубер вказує на шлях, який допомагає вийти за межі індивідуалізму та колективізму для досягнення життєво важливих рішень майбутніх поколінь. І тут М.Бубер малює третій шлях, пізнання якого повинно допомогти людям знову отримати справжнє Я особистості та заснувати реальне суспільство. Основним предметом такої науки буде не індивід, не колектив, а людина з людиною. Тільки у відносинах з іншими людьми кожен може без-

посередньо пізнати себе самого, тільки завдяки діалогічному принципу взаємовідносин людина знаходить власну сутність, «вбираючи» в себе міжлюдське, співвідносили себе з іншими людьми [8]. Так, Бубер усвідомлює діалогічність людського спілкування. Ідеї М.Бубера знайшли свій відбиток в підході московського психолога Г.О.Ковальова до типів міжособистісного впливу та взаємодії [10]. Г.О.Ковальов розглядає такі види впливів: імперативний вплив; маніпулятивний вплив; діалогічний вплив.

Виходячи із концепції Г.О.Ковальова щодо існування монологічних та діалогічних полюсів міжособистісної взаємодії, Г.О.Балл та М.С.Бургін виділяють два основні типи стратегій психології впливу - монологічну та діалогічну [2].

Суб'єкт впливу, який використовує тільки монологічну стратегію, поводить себе як повноправний суб'єкт та носій істини, а реципієнт знаходиться в повному підпорядкуванні першому та виконує всі дії згідно з метою суб'єкта впливу. Діалогічна стратегія визнає суб'єктивну повноцінність та принципову рівноправність взаємодіючих партнерів незалежно від їх соціального статусу.

В межах монологічного типу стратегій і взаємодій виділяють два підтипи:

- імперативний;
- маніпулятивний.

Імперативний вплив відповідає реактивному підходові до об'єкта впливу.

Реалізація імперативної стратегії відбувається там, де людина з певних причин має обмежені можливості для здійснення самостійного вибору дій чи рішень. Імперативна стратегія передбачає, що суб'єкт впливу повністю скеровує активність реципієнта на виконання певних дій для досягнення бажаного результату. Маніпулятивний вплив відповідає акціональному підходові.

В результаті дотримання маніпулятивної стратегії мета впливу досягається завдяки активним діям реципієнта, а не проголошується з самого початку, але суб'єкт впливу організує діяльність реципієнта в бажаному для нього напрямі.

Найбільш ефективною є діалогічна стратегія, яка враховує цілі суб'єктів. І хоча монологічний вплив не виключає діалог між суб'єктом та реципієнтом, але він і не орієнтується на діалогічні (тобто повного мірою суб'єкт-суб'єктні) відносини. Якщо діалог на певному етапі діяльності і організується, то він має тільки службову, методичну функцію, і ні в якому разі не передбачає змін позицій суб'єкта впливу.

Так, Г.О.Балл та М.С.Бургін показали, що принциповою особливістю монологічного впливу є ставлення до іншої людини як до засобу для досягнення цілей, які визначив суб'єкт впливу. В процесі діалогічної взаємодії партнери по спілкуванню знаходяться на рівних позиціях, вони допомагають один одному. Г.О.Ковальов, вивчаючи діалогічні впливи, також використовує термін «розвиваюча стратегія».

Діалог є психологічною умовою реалізації даної стратегії впливу. Г.О.Ковальов виділяє основні нормативи та принципи організації діалогічного впливу:

- емоційна та особистісна розкритість партнерів по спілкуванню ;
- психологічне орієнтування на актуальні стани один одного;
- довірливість та відкритість виразу почуттів та станів.

Тому в процесі діалогу дві особистості починають утворювати загальний психологічний простір і часову протяжність, утворюючи емоційне «буття разом», в якому взаємодія в загальному, об'єктному, монологічному розумінні вже не існує, а на її місті з'являється психологічна єдність суб'єктів. Саме такі умови існування людей сприяють розвитку їх творчості та розкриттю особистості. Діалог позитивно впливає на виникнення та розвиток контактів між людьми. Г.О.Ковальов вважає, що саме діалог є найвищім рівнем організації спілкування, тому що він характеризується позитивним особистісним ставленням суб'єктів один до одного, їх «відкритим « зверненням та поведінкою відносно партнерів по спілкуванню. Безперечним є той факт, що діалогічна взаємодія викладача та студентів в процесі навчання стимулює внутрішні діалоги в свідомості партнерів по спілкуванню, що в свою чергу позитивно впливає на психічний та особистісний розвиток студентів - майбутніх вчителів.

Монологічна та діалогічна стратегії психології впливу мають світоглядну зна-

чимість та корелюють з гносеологічними та соціальними ідеями. Г.О.Балл та А.Г.-Волинець зазначають, що в даних стратегіях знаходять свій вияв певні ідеї тлумачення істини, а саме: 1) авторитарна (в тому числі тоталітарна) ідея; 2) ліберальна ідея; 3) гуманістична ідея [1].

Керуючись першим підходом, суб'єкт вважає тільки своє розуміння ідеї, предмета, дії і т.д. правильним, а думки інших людей - хибними. Другий підхід дає право кожному суб'єкту розуміти істину зі своєї власної позиції, враховуючи індивідуальні погляди та думки. Розуміння істини як діалогу пов'язане з гуманістичною ідеєю, і основною є діалогічна стратегія впливів, що передбачає принципову рівноправність та взаємозалежність суб'єктів. Це означає, передусім, орієнтацію на культуру і діалог, діалог відрефлексований, який, перш за все, виступає як механізм функціонування культури. Культура - це, передусім, діалогічне спілкування. М.М.Бахтін в своїх роботах говорить про діалог народів, націй, культур, про їх взаєморозуміння, що засноване на єдності людства і культур, які розкриваються на рівні великого часу. Культура може тільки тоді входити в діалог, коли з'являються нові питання, що формулюються інакше, ніж культура поставила їх самій собі. В цьому великому діалозі культура відкриває свої сторони та глибини, невідомі їй самій. Без таких питань, які ідуть із інших культур, як і в спілкуванні «Я» та «Іншого», не може виникнути діалогу та творчого розуміння. Якщо відбувається «зустріч» двох культур (за М.М.Бахтіним), вони «не зливаються і не змішуються, кожна зберігає свою єдність та відкриту цілісність, але вони взаємно збагачуються».

Всі перераховані моменти безпосередньо стосуються освіти, і, насамперед, літературної освіти, тому що саме в текстах художньої літератури культура представлена в найбільш концентрованому вигляді, саме вони допомагають бачити культуру нашої держави - України - в глибинному внутрішньому діалозі, у взаємозв'язках з іншими культурами світу, усвідомлювати українську культуру як частину великої культури світової цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О., Волинець А.Г, Копилов С.О. Діалого-культурологічний підхід як напрям гуманізації освіти // Психологія в школі. - К., 1997. - С.76-82.
2. Балл Г.А, Бургин М.С. Анализ психологического воздействия и его педагогическое значение // Вопросы психологии. - 1994. - № 4. - С.56-66.
3. Баранник Д.Х. Устная монологическая речь: Автореф. дис... д-ра филолог, наук. - К., 1970. - 44 с.
4. Бахтин М.М. К философии поступка//Философия и социология науки и техники. - М.: Наука, 1986. - С.80-160.
5. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. -М., 1979.
6. Библер В.С. Мышление как творчество. - М.: Политиздат, 1975.
7. Библер В.С. Нравственность. Культура. Современность. - М.: Знание, 1990.
8. Бубер М. Я и ТЫ. - М.: Высшая школа, 1993. - 176 с.
9. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. - М.: Просвещение, 1991. - 222с.
10. Ковалев Г.А. Три парадигмы в психологии-три.стратегии психо-логического воздействия // Вопр. психологии. - 1987. - №3. - С.41-49.
11. Кучинский Г.М. Диалог и мышление. - Минск: Изд-во БГУ, 1983. - 190 с.
12. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. - М.: Знание, 1979. -47 с.
13. Лурия А.Р. Курс общей психологии. Мышление и речь. Лекции 7-12. - М.: Изд-во МГУ, 1970,- 172 с.
14. Якубинский Л.П. О диалогической речи // Русская речь. - М., 1923. - С.96-195.

АНОТАЦІЯ

В даній статті у межах аналізу понять та ідей сучасної психології, потрібних для дослідження спілкування, розкриваються основні відмінності між діалогом і монологом. Виокремлено особливості (в тому числі світоглядно значимі) монологічної та діалогічної стратегій психологічного впливу (за Г.О.Ковальовим, Г.О. Баллом та М.С. Бургіним). Окреслено психологічні та лінгвокультурологічні аспекти викладання іноземних мов у вищій школі, тому що саме в текстах художньої літератури культура представлена в найбільш концентрованому вигляді, саме вони допомагають бачити культуру нашої держави - України - в глибинному внутрішньому діалозі, у взаємозв'язках з іншими культурами світу, усвідомлювати українську культуру як частину великої культури світової цивілізації.

АННОТАЦИЯ

В данной статье дается общая характеристика общения, рассматриваются основные отличия между диалогом и монологом, выделяются основные черты, присущие и диалогу детей, и взрослых. Проанализированы особенности монологической и диалогической стратегий психологического влияния, рассмотрена сущность учебного диалога как такого, в котором объединены черты симетричности и ассиметричности, выделены психологические и лингвокультурологические аспекты преподавания английского языка в высшей школе.

RESUME

In this article were shown the ways of solving of psycological,lingvistic and cultural problems of teaching and studing at the English lessons in high school.lt is possible to achieve expected results organizing lessons of the English language taking into consideration psycologicaljingvistic and cultural aspects of teaching,paying more attention on the process of dialogical communication according to the main principles of cultural trends in modern psycological researchers.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛАКСАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ДЕПРЕСИВНИМ СТАНОМ

Михальчук Н.О.,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології Міжнародного
університету «РЕГІ» імені академіка
Степана Дем'янчука,

Носков В.І.,
доктор психологічних наук, професор,
ректор Донецького інституту управління,

Поташнюк Р.З.,
доктор біологічних наук, професор,
завідуюча кафедрою фізичної реабілітації
Міжнародного університету«РЕГІ»
імені академіка Степана Дем'янчука

Особливо актуальною проблемою в сучасному суспільстві є проблема психологічної релаксації людей з депресивним станом. Так, здоров'я людини є найважливішим фактором в соціальному, педагогічному і економічному плані, а в попередженні хвороб одне з головних місць відводиться фізкультурі і спорту. Але, на жаль, не завжди люди усвідомлюють певну психологічну проблему, яка виникає, і тому, як правило, звертаються до лікаря вже з симптомами депресивного стану. В такому разі проведення сеансів релаксації є необхідним.

Тому метою даної статті є розкриття основних психологічних особливостей релаксації людей з депресивним станом.

Кожна людина з малку повинна піклуватися про своє фізичне вдосконалення, оволодівати знаннями в області гігієни і медичної допомоги, вести здоровий спосіб життя. Масовий спорт впливає на збереження здоров'я людей, виховання особистості, формує активного громадянина незалежної України. Фізичне тренування привчає до чіткого розпорядку дня, дисципліни, підвищують тонус, настрій, зміцнюють здоров'я, людина стає більш зібраною, пунктуальною.

Але якщо і виникає певна депресивна ситуація, то кожна людина повинна знати, що оптимальний засіб зменшення впливу стресу - це усунення причин його виникнення. В більшості випадків універсальним терапевтичним засобом регуляції (фізіо-